

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUOMMO SIFATIDA

Siddiqov Baxtiyor Saidkulovich

Farg‘ona davlat universiteti dotsenti, p.f.n.

Quldashev Murodjon G‘aniyevich

Farg‘ona davlat universiteti 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta‘lim tizimida tub burilish jarayoni jadal ketayotgan pallada ta‘lim tizimida korrupsiya sabablariga qarshi mexanizimni yaratish. Shuningdek, ta‘lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, ta‘lim sohasidagi korrupsiya ustidan loqaydlikni tugatish kabi masalalar haqida so‘z yuritilgan.

***Kalit so‘zlar:** zamonaviy kadrni tayyorlash, ta‘lim sifatini oshirish, korrupsiyani oldini olish.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье создание механизма борьбы с причинами коррупции в системе образования в то время, когда процесс радикальных изменений в системе образования ускоряется. Также были обсуждены такие вопросы, как организация всех ступеней системы образования на основе современных требований, прекращение равнодушия к коррупции в сфере образования.

***Ключевые слова:** подготовка современных кадров, повышение качества образования, предупреждение коррупции.*

*“Korrupsiya adolat va halollikning
umume’tirof etilgan me’yorlarini
buzadigan hodisa”*

(Aristotel)

KIRISH

Bugun Yangi O‘zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylangan. Shu o‘rinda ta‘lim sohasida O‘zbekistonda bo‘lajak o‘qituvchilarda bilim berish va ta‘lim sifatini oshirishda nimalarga etibor qaratish kerak? Mamlakatimizda so‘nggi yillarda ta‘lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo‘yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi. Oliy ta‘lim sohasida tub burilish vaqti keldi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

2017 yil 20 aprelda Prezident Shavkat Mirziyoyev qarori bilan O‘zbekistonda Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tuzilgan edi. O‘sha paytda yangi inspeksiyada ta’lim sohasida tub burilish yasash, oliy ta’limni tamomlayotgan kadrlar sifatini oshirish kabi ko‘pgina vazifalar belgilandi. Oradan 5 yildan ortiq vaqt o‘tdi. Bizning maqsad ma’lumotlarni shunchaki hukumatga yetkazib turish emas. Maqsadimiz ta’lim oluvchilarning huquqlarini himoya qilish. Bundan tashqari, ta’lim oluvchilar uchun sifatli sharoit yaratishimiz kerak. Ikkinchi jihati, ta’lim qachon sifatli bo‘ladi? Qachonki, o‘qitish sifati va ilm birgalikda olib borilsa. Biz ularni bir-biridan ajratsak, sifatga erisholmaymiz. Chunki bu oliy ta’lim tizimi va u shakllangan shaxsni jamiyatga tayyorlab berish degani. Bu maktab o‘quvchisini kitobdagi narsa bo‘yicha o‘qitish emas. U jamiyatdagi o‘zgarishlarni o‘rganishi kerak. Undagi kadr besh yildan keyin mehnat bozorida o‘z o‘rnini topishi kerak. Demak, bu tizim jamiyatda besh yildan keyin qanday o‘zgarishlar bo‘lishini bashorat qila olsagina unda yetishgan kadr jamiyatda o‘z o‘rnini topa oladi. Sifatli kadrlarni yetishtirishda nima to‘sqinlik qilmoqda korrupsiya yoki monopoliya?

Prezident Shavkat Mirziyoyev 2022 yil 20 dekabrda Oliy majlisga va O‘zbekiston xalqiga murojaatida 2023 yilni “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim” yili deb belgiladi. “Ta’lim sifatini oshirish - Yangi O‘zbekiston taqaqqiyotining yakkayu yagona to‘g‘ri yo‘lidir” deb takidlab o‘tti biz oliy ta’limga kirishda korrupsiya yo‘qottik lekin oliy ta’lim ichidagi korrupsiya yo‘qata olmaganlik yuzasidan to‘xtalib o‘tildi va qo‘l boshqaruvidan tizimli boshqaruvga o‘tish vaqti keldi— Shavkat Mirziyoyev. Ta’limdagi korrupsiya ko‘p sabablarga ko‘ra, xususan, uning jamiyatga salbiy ta’siri tufayli e’tiborga loyiqdir. Korrupsiyani "davlat yoki xususiy mas’uliyat yuklangan shaxslarning asossiz foyda olish uchun o‘z burchlariga beparvolik bilan qarashlari" deb ta’riflash mumkin. Ta’lim sohasida korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar, xususan, ta’lim tizimining miqdori, sifati va samaradorligini oshirishga, albatta, ta’lim olish imkoniyatini oshirishga qaratilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ta’lim insonning asosiy huquqi va shaxsiy, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishning harakatlantiruvchi omilidir. Oliy ta’limdagi korrupsiya turli shakllarda bo‘lishi va tizimning barcha sohalariga kirib borishi mumkin. Ta’lim tizimidagi korrupsiya ta’lim korrupsiyasining tuzilishini chuqur va mustahkam tushunishni rivojlantirish uning mumkin bo‘lgan sabablari va tartibga solish mexanizmlariga qarshi kurashish uchun zarurdir.

Ta'lim tizimi bir necha yo'llar bilan korrupsiyaga uchrashi mumkin, jumladan: - ta'lim funksiyalari orqali, - tovarlar va xizmatlarni yetkazib berish orqali, - kasbiy noto'g'ri xatti-harakatlar orqali va - soliqqa tortish va mulkka nisbatan munosabatda. Korrupsiya rejalashtirish va boshqarishning barcha sohalariga, ya'ni axborot tizimlari, maktablar qurish, ishga qabul qilish, ko'tarish (shu jumladan, rag'batlantirish tizimlari) va o'qituvchilarni tayinlash, asbob-uskunalar va darsliklar bilan ta'minlash va tarqatish, muayyan nafaqalar ajratishga tegishli bo'lishi mumkin. (stipendiyalar, xususiy sektorga subsidiyalar va boshqalar), imtihonlar va diplomlar, maktabdan tashqari tadbirlar va boshqalar.

Ta'lim sohasidagi korrupsiya oqibatlarining turli xil turlari mavjud, masalan: - Ta'lim sohasidagi korrupsiya moliyaviy resurslarni isrof qilishga olib keladi. Bu boshqa davlat sektorlaridagi korrupsiya oqibatlariga o'xshaydi. – Qabul qilishdagi korrupsiya tufayli bolalar maktabga kirish imkonidan mahrum bo'lganda ta'limdagi korrupsiya xarajatlari yuzaga keladi; imtihonlar va kuzatish jarayonlarida poraxo'rlik natijasida iste'dodlarning noto'g'ri taqsimlanishi sodir bo'lganda; va fuqarolarning yangi avlodi o'rtasida korrupsiya, manipulyatsiya va tarafdorlik madaniyatini targ'ib qilish ularning korrupsiyada shaxsan ishtirok etishi natijasida yuzaga kelganda. Bu aholining juda katta foizi ta'lim sohasidagi korrupsiyadan ta'sirlanganligini bildirganligi sababli, bu sohadagi faoliyat juda kam bo'lmagan ijtimoiy va moliyaviy ko'rinishga ega bo'lib, ta'lim sohasidagi korrupsiyani siyosiy jihatdan nozik masalaga aylantiradi. Fuqarolar hukumat va jamoat institutlaridan mas'uliyatni faol talab qilmasa, eng qat'iy qonunlar va qoidalar va samarali boshqariladigan institutlar korrupsiyaning oldini olish uchun yetarli bo'lmaydi. Darhaqiqat, o'quvchilar va yoshlar uchun axloqiy ta'lim korrupsiya oldini olishga yordam beradi, chunki bugungi yoshlar ertangi kunning salohiyatli yetakchilaridir.

Korrupsiyaga qarshi ta'lim alohida holda ishlamaydi. Bolalarning o'qiyotgan va ulg'aygan muhiti ularning munosabatini shakllantirishda hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun axloqiy ta'lim ta'lim kasbining (xususan, o'qituvchilarning) munosabati va xulq-atvorini o'zgartirish, boshqaruvni takomillashtirish va ta'lim sektori rahbarlarining ijtimoiy nazoratini o'rnatish bo'yicha kengroq sa'y-harakatlarning bir qismi bo'lishi kerak. Ta'lim sohasidagi korrupsiyaga qarshi kurash chora-tadbirlari halollikni qadrlaydigan o'quv muhitini, samarali, shaffof va hisobdor boshqaruvga ega bo'lgan puxta ishlab chiqilgan boshqaruvni hamda sektor faoliyati va resurslar iste'molini ijtimoiy nazorat qilishning tegishli tizimini o'z ichiga olishi kerak.

Oliy ta'lim muassasalarida korrupsiya bo'limlari va sohalarida keng farq bor. Umuman olganda, o'qish kurslari eng ko'p talabga ega bo'lgan kurslar bo'lib ko'rinadi - huquq, iqtisod, moliya va yurispedensiya - bu yerda kirish uchun raqobat kuchli bo'lsa, to'lovlar va o'qishlar kattaroq bo'ladi va bitiruv ulushi yuqori bo'ladi. O'qituvchining sovg'a yoki pora talab qilishi yoki olishi ehtimoli o'qituvchining imkoniyat maoshi (jahon bozoridagi qiymati) va universitet tovon puli o'rtasidagi farqning oshishi bilan ortadi. Agar poraxo'rligni osonlikcha aniqlash mumkin bo'lmasa yoki aniqlangan korrupsiya uchun sanksiyalar kuchsiz bo'lsa, pora olish ehtimoli yanada yuqori bo'ladi.

Masalan, xususiy repetitorlik tizimga salbiy ta'sir ko'rsatishi shart emas; u zaif xalq ta'limining o'rnini bosganda, ta'lim sifati va tenglik asosida oqlanishi mumkin. Xususiy repetitorlik, masalan, universitetlar talab qilinadigan standartlardan pastroqda qabul qilingan talabalar darajasini oshirish uchun uni amalga oshirishni qo'llab-quvvatlash (obyektlardan bepul foydalanish va/yoki qo'shimcha mashg'ulotlarni moliyalashtirish) axloqqa zid amaliyot bo'lishi shart emas. Ammo o'qituvchilar tomonidan xususiy repetitorlik o'quv rejasiga kiritilgan barcha mavzulardan foydalanish talabi sifatida belgilanmasa, bu o'rta va oliy maktab ta'limini buzishi mumkin.

Ta'limdagi axloq va axloqiy ta'lim o'rtasida bog'liqlik mavjud: Darhaqiqat, buzuq muhitda ta'lim axloqiy qadriyatlar va xatti-harakatlarni muvaffaqiyatli targ'ib qila olmaydi. Boshqacha qilib aytganda, axloq va qadriyatlarni o'rgatish uchun qulay sharoitlar yaratish uchun ta'lim sohasida halollikni ta'minlash va axloqsiz xatti-harakatlarni cheklash juda muhimdir.

Kelajak istiqbollari ta'limni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilar bilan bog'liq:

- o'rta ta'lim shaklidagi barqarorlik, tartib va ravshanlikni ta'minlash - milliy standartlarni eng yaxshi Osiyo va jahon standartlariga yaqinlashtirish va aniqlash;

- ta'lim tizimidan hamma foydalanish imkoniyatini nazarda tutgan holda ta'lim sifatini oshirish, yuqori darajadagi faollikka erishish va o'quvchilarni OTMga ushlab turish;

o'qitishning qo'llanilishi, yutuqlarning har tomonlama o'quv jarayoni nuqtai nazaridan solishtirilishi;

- ta'limni moliyalashtirishni takomillashtirish;

- budget mablag'larini ko'paytirish va ikkinchisini barqarorlashtirish, maktablarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlash va o'quvchilarning maktab

ta'minoti, o'qituvchilarning mehnatiga haq to'lash, malakasini oshirish va rivojlantirish;

- strategik rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish va kompleks ta'lim faoliyatini nazorat qilish, markazlashtirish va boshqaruv organlarining avtonomiyasiga yo'naltirilgan samarali boshqaruv.

XULOSA

Ta'lim sohasidagi korrupsiya mamlakat farovonligiga halokatli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ehtimol, ta'limdagi korrupsiyaning eng yuqori narxi ishonchni yo'qotishdir. Agar o'quvchilar yoki talabalar maktab yoki universitetga kirish va baholarni sotib olish mumkinligiga ishonishsa, mamlakatning iqtisodiy va siyosiy kelajagi xavf ostida qoladi. Ta'lim sohasidagi korrupsiya ustidan loqaydlikni tugatish - bu ta'lim maqsadlariga erishish va har bir kishi o'rganishda eng yaxshi imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlash uchun global birlashgan jabhaga muhtoj bo'lgan doimiy vazifadir.

REFERENCES

- 1 <https://idea.uzedu.uz/uz/category/1>
- 2 <https://kun.uz/uz/news/2020/04/19/ozbekistonda-talim-sifatini-oshirishganimalar-tosiq-bolmoqda-tahliliy-suhbat?ysclid=l6boiut0kz486698046>
- 3 <https://zamin.uz/uz/jamiyat/71310-ozbekistonda-talim-sifatini-oshirishganimalar-tosiq-bolmoqda.html>
- 4 Education against Corruption A Manual for Teachers
- 5 Siddiqov, B. S., & G'aniyevich, Q. M. (2022). BO 'LAJAK O 'QITUVCHILARDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH. *INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL*, 3(6), 173-180.